

Gallopade
Merce Cunningham
Dance Company
Foto Johan Elbers

wordt de wereld immers fundamenteel gekenmerkt door veelvoudigheid, onbepaaldheid en veranderlijkheid. Steeds gebeuren er een aantal dingen tegelijkertijd, op verschillende plaatsen zonder dat wij er een onderlinge samenhang in kunnen ontdekken.

Het gebruik van het toeval was echter bij Cage en Cunningham niet enkel te verklaren vanuit hun Zen-achtergronden. Ook Marcel Duchamp gebruikte het toeval voor het samenstellen van zijn *Grand Verre* niet alleen omdat hij per definitie elke mogelijkheid van een rationele conceptie van het kunstwerk verwierp maar ook omdat door de toevalsmethode het onmogelijk wordt dat men onbewust de toeschouwer enige interpretatie zou opdringen. Cunningham werkte in praktijk meestal met de toevalsmethoden aangegeven in *I Ching*, het Chinese 'Boek der Veranderingen'. De basiselementen van de dans (beweging, richting, ritme, aantal dansers) worden volgens toeval bepaald.

Het doorbreken van de ruimte

De contacten die Cunningham had in het New Yorkse milieu van plastische kunstenaars, zetten hem ertoe aan de traditionele ideeën omtrent het gebruik van de ruimte in de choreografie, te herdenken. De modern dance-choreografen benaderden de ruimte nog steeds in termen van een scenisch perspectief zoals we dat traditioneel in het theater kennen en waarbij het midden van de scène ook als een soort theatraal middelpunt wordt beschouwd waar zich de belangrijkste actie dient af te spelen. Vooral Doris Humphrey had op dit

vlak een hele choreografische theorie uitgewerkt en stelde dat bepaalde plaatsen meer geschikt zijn voor het uitdrukken van emoties en dramatische spanning dan andere. Cunningham stelde hier tegenover dat elke plaats op de scène even interessant is voor beweging en dans. In dit verband kan er op gewezen worden dat reeds in het begin van deze eeuw in de schilderkunst het normale perspectief doorbroken werd en dat het kubisme het publiek de gelijktijdige perceptie toonde van verschillende gezichtspunten. Op dezelfde wijze moet men een choreografie van Cunningham bekijken wanneer de actie zich op verschillende plaatsen tegelijkertijd afspeelt.

Cunningham zelf benadrukt dat hij de dans een ruimtelijk concept heeft willen geven dat aangepast was aan de wetenschappelijke en technologische evolutie van onze tijd. Hij vertelt hoe hij in dit verband aan het denken gezet werd door de volgende uitspraak van Einstein: "Er is geen vast punt in de ruimte" en hieruit voor zichzelf de conclusie trok dat als er geen vast punt is, elk punt even vaag en interessant wordt. Cunningham heeft bovendien niet enkel de dans-scène opengegooid maar hij is ook de eerste geweest die wegtrok uit de traditionele theaters en voorstellingen gaf in niet conventionele ruimtes. Dit laatste zou bij de post-modern dance generatie uitgroeien tot een ware rage. Denken we maar aan *Medley* van Twyla Tharp dat zich afspeelde op één van de uitgestrekte grasvelden van het New Yorkse Central Park, aan Meredith Monks *Juice* waarvoor onder meer het Guggenheim Museum en een loft werden gebruikt, aan Trisha Browns *Roof Piece* op de daken van New York en talloze andere voorbeelden.

De grootst mogelijke artistieke vrijheid

Doordat Cunningham de dans onttreedde van zijn gebondenheid aan thematische en psychologische gegevens, aan de muziek en een bepaalde ruimtelijke opvatting, gooide hij alle ballast overboord om enkel te tonen wat hij als het meest essentiële in de dans beschouwde: de beweging. Alle mogelijkheden liggen hierbij open en enkel het toeval maakt uiteindelijk een keuze. Eventueel kunnen verschillende dansers totaal andere bewegingen uitvoeren, eventueel kunnen zij dezelfde bewegingen uitvoeren maar in een verschillend ritme, op een verschillende plaats, alles is mogelijk. Het ritme zelf wisselt voortdurend en is niet langer gebonden aan de muziek. Wat er uiteindelijk op de scène gebeurt, wordt enkel bepaald door het toeval ongeacht of de choreografen de toevalig gekozen bewegingen nu mooi of lelijk vinden.

Het best komen Cunninghams principes ongetwijfeld tot uiting in de 'events', collages van fragmenten uit verschillende choreografieën die zonder onderbreking in elkaar overvloeien en die in om het even welke ruimte (een sport- of theaterzaal, universitaire gebouwen, pleinen, enz...) kunnen opgevoerd worden. Telkens wordt de event voor de aanwezige ruimte speciaal gemonteerd en wordt er hierbij rekening gehouden met de mogelijkheden en beperkingen van die ruimte.

Het kan niet ontkend worden dat heel de post-modern dance heel veel aan Cunningham te danken heeft. Hoewel sommigen van de post-moderne choreografen zich expliciet gedistantieerd hebben van Cunninghams werk en uitgangspunten, heeft hij de weg gebaad die de experimenten van de jaren zestig en zeventig mogelijk maakte. Cunningham heeft de dans bevrijd van een aantal premissen en axioma's die vóór hem nooit in vraag werden gesteld en heeft benadrukt dat de dansers en choreografen steeds moeten zoeken naar nieuwe artistieke mogelijkheden, naar een grotere artistieke vrijheid.

Tegelijkertijd heeft hij het publiek op een andere manier leren kijken. Cunningham maakt het de toeschouwer niet gemakkelijk (een criticus zei ooit: "Ik veronderstel dat zelfs bij de laatste voorstelling die Cunningham ooit geeft, er wel iemand boos of verontwaardigd de zaal zal uitlopen.") Hij ontnemt het publiek zijn vertrouwde referentiepunten: het dramatisch gebeuren, de muzikale begeleiding van de dans, de duidelijke en doorzichtige choreografische structuur. Hij eist aandacht voor iets waar iedereen dagelijks mee geconfronteerd wordt maar doorgaans weinig aandacht aan schenkt: de beweging.

Goedele De Keersmaecker

De Merce Cunningham Dance Company danst op donderdag 20, vrijdag 21 en zaterdag 22 oktober in Klapstuk 83, het dansfestival van 't Stuc en het festival van Vlaanderen, dat van 6 tot 22 oktober plaats heeft in Leuven.